

-якщо мова йде про винахід продуктів (виробництво, застосування, поступка, здавання у найм, пропозиція поступки або здавання у найм, ввезення продукту);

якщо мова йде про винахід способу (застосування цього способу);

-якщо мова йде про винахід способу виготовлення продуктів (не тільки дії, зазначені в попередньому пункті, але і застосування, поступка, здавання у найм, пропозиція поступки чи здавання у найм, а також ввезення виготовлених цим способом продуктів ...) [5, с.304].

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що поняття "використання винаходу (корисної моделі)" є дуже великим за обсягом і багатограним, і на практиці необхідно дуже делікатно підходити до питання про те, чи мало місце правомірне або неправомірне використання винаходу (корисної моделі) чи не мало. Особливо це важливо при вирішенні спорів про установлення факту використання винаходу.

Надійшла до редколегії 24.03.2000

Список літератури:

1. Свядосц Ю.І. Гражданское и торговое право капиталистических государств: Учебник. 3-е изд., перераб. и доп. М.: 1993.
2. Интеллектуальная собственность. Кн.2. Промышленная собственность / Сост. и коммент. Чигир В.Ф. Минск,1997.
3. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. М., 1996.
4. Дахно І.І. Патентно-лицензионная работа. К., 1996.
5. Андрощук Г.А., Работягова Л.І. Патентное право: правовая охрана: Учеб. пособие. К., 1999.
6. Полищук Е.П., Подшибихин Л.І. Об установлении факта использования изобретения, относящихся к способу.// Вопросы изобретательства. 1984. №1.

Е.Є. Яркіна

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИДАВНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

До прийняття Закону України «Про авторське право і суміжні права»[1] в ЦК України (ст. 482) діяла норма, відповідно до якої юридичні особи, що здійснюють видавничу діяльність (редакції газет та журналів, складачі наукових збірників і енциклопедичних словників) визнавались суб'єктами авторського права. Їх авторство поширювалось на видання в цілому, а митці самостійних творів, що увійшли до його складу, зберігали авторське право кожний на свій твір. Вчені такий підхід пояснювали необхідністю закріплення відповідальності редакції перед суспільством за колективну працю окремих авторів. При цьому колективність розумілась як спільний результат, як єдиний комплекс самостійних творів, що формується працівниками редакції в певному поєднанні [6, с.33]. Видавництва, що випускали у світ твори одного автора, авторсько-правовою охороною не користувалися.

Сучасне законодавство цілком правильно відмовилось від закріплення первісного авторського права за юридичною особою, оскільки тільки людина, що наділена інтелектом, може бути суб'єктом творчості. Закон України «Про

авторське право і суміжні права» не визнає авторами редакції та видавництва. Але, в той же час, зміни в економіці зробили необхідним захист їх інтересів.

Раніше видавництва являли собою централізовану систему. До неї входили центральні видавництва. Держкомвидав СРСР, держкомвидав союзних (автономних) республік або обласні. Крім того, окремі видавництва були підпорядковані міністерствам (відомствам), центральним установам СРСР і союзних республік. Існували видавництва при університетах. Згідно з Законом України «Про видавничу справу» суб'єктами видавничої справи є видавці, виготовлювачі та розповсюджувачі видавничої продукції [2]. Вони можуть створюватись з метою отримання прибутку на засадах різних форм власності та з використанням будь-якої організаційно-правової форми.

Видавець визначається законом як фізична чи юридична особа, яка за власною ініціативою або на замовлення автора (співавторів) здійснює редакційно-видавничу діяльність. Це може бути спеціалізоване підприємство або організація, яка видавничу діяльність здійснює поряд з іншими видами діяльності. Виготовлювач видавничої продукції - це фізична чи юридична особа, що здійснює виготовлення замовленого тиражу видання. Розповсюджувачем визнається фізична чи юридична особа, яка займається розповсюдженням видавничої продукції. Ці суб'єкти - спеціальні поліграфічні підприємства, книжко-торгові організації - можуть на замовлення видавця приймати на себе відповідно відтворення видавничого оригіналу та розповсюдження друкованої продукції. Однак видавець має право здійснювати всі ці функції також і самостійно.

Як зазначають спеціалісти, виготовлення видавничої продукції потребує величезного комплексу робіт, який включає створення функціональної, графічної та схематичної концепції видання, комп'ютерний набір, обробку сканованих елементів і зображень, редагування (художнє, літературне, технічне), створення оригінал-макету [4, с.11-12]. Крім того, на видавці лежить обов'язок придбати дозвіл у автора на використання його твору. Якщо він самостійно здійснює виготовлення тиражу, то додаткових витрат потребує також і комплекс виробничо-технологічних робіт. Але, коли весь цей процес завершений створенням кінцевого продукту, в умовах ринку і при сучасному рівні технології видавець виявляється незахищеним від недобросовісних дій третіх осіб. Останні можуть просто скопіювати оригінальні видання без проходження всіх етапів видавничого процесу, який потребує чималих зусиль та витрат. Розповсюдження додаткових тиражів, що не входили до планів видавця, здатне істотно вплинути на його майнові інтереси. Маючи намір захистити себе від подібних зловживань, видавці нерідко використовують знак охорони авторського права ©, який проставляють на всіх примірниках своїх видань. Але, як правильно підкреслює В. Коноваленко, насправді жодне з них не володіє авторськими правами на всі твори, що публікуються [3, с.43]. Даний знак може використовувати тільки особа, яка має авторські права, з метою сповіщення про них. Видавець здатен стати такою особою внаслідок відступки (передачі)

автором своїх виключних майнових прав і тільки по відношенню до тих авторських матеріалів, права на які були їм здобуті у такому порядку. У більшості ж випадків видавець лише використовує твір, що видає, шляхом його відтворення і розповсюдження. Це право ґрунтується або на дозволі використовувати твір певним способом, який надається за авторським договором, або виникає в силу ст. 20 Закону України «Про авторське право і суміжні права», якщо матеріал для видання був створений співробітниками, що працюють за трудовим договором з видавництвом (але за умови, що інший порядок використання не передбачен авторським договором). В цих випадках видавець не може вдаватися до правових засобів захисту, якими користується по закону особа, що має авторські права.

Відповідно до діючого раніше законодавства деякі гарантії для видавця забезпечувалися за допомогою обмежень у поведінці автора. Стаття 506 ЦК України передбачала, що у випадках, коли автором укладений договір про передачу твору для використання, він не має права без письмової згоди другої сторони передавати іншим особам цей твір або його частину для використання таким самим способом, який обумовлений в договорі, крім випадків, передбачених у типових договорах. Однак цей метод, по-перше, є абсолютно неефективним в умовах ринкових відносин і розвинутості технологій друку, оскільки не може захистити від неправомірних дій після того, як видавнича продукція вийшла у світ. По-друге, він суперечить вихідному принципу виключності авторських прав, згідно з яким тільки сам автор має право їми розпоряджатися: на свій розсуд він може або обмежити себе в правах (шляхом їх відступки чи надання виключної ліцензії на певний вид використання), або зберегти за собою всі належні автору права і укласти договори на використання одного й того ж твору з різними організаціями.

Таким чином, видавцю необхідна така правова регламентація захисту його інтересів, яка б відповідала характеру створеного їм об'єкту, забезпечувала його необхідними правами і знаходилась в узгодженні з діючими принципами і підходами в авторсько-правовій охороні.

Охорона видавця як автора є неможливою, тому що видавничий процес здійснюється, як правило, юридичними особами і базується на використанні технічних можливостей спеціального обладнання, комп'ютерів. Його не можна зіставляти з творчим характером діяльності автора. Проте, в літературі була висловлена інша точка зору: у видавця результати інтелектуальної творчої діяльності, як об'єкти авторського права, становлять комплекс творчої діяльності по створенню оригінал-макету твору для його відтворення певним способом і домовленим тиражем [4, с.11]. До об'єктів авторського права у видавничій справі належать всі інтелектуальні творчі роботи, пов'язані зі створенням твору, його макетуванням, форматуванням, версткою тощо, за винятком технічних і виробничо-технологічних видів робіт [5, с.10]. Ця думка здається досить спірною, бо діяльність щодо макетування, форматування, верстки неможливо вважати творчою. Для останньої характерними є розумові

процеси, які відбуваються у свідомості людини і пов'язані з його індивідуальними інтелектуальними здібностями. Наведені види діяльності у видавничому процесі базуються на використанні технічних можливостей спеціального обладнання, комп'ютерів і ін. Звичайно, деякі елементи, що можна назвати творчим пошуком, у даному випадку присутні (наприклад, при художньому редагуванні і оформленні видання). Однак весь витрачений труд творчого характеру належить на правах авторства його творцю - людині, але ніяк не видавництву в цілому. Останнє може володарем авторського права на ці елементи лише в тому випадку, якщо одержить авторське право в порядку відступки. Але це буде лише право на окремі частини видавничого продукту, якщо їх можна відповідно до чинного законодавства визнати творами. Оригінал-макет, як результат діяльності видавництва в цілому, не може вважатися об'єктом авторського права, тому що він не відповідає характерним для такого об'єкту ознакам, і, в першу чергу, він не є продуктом творчої діяльності людини.

Вважаємо, що оптимальним засобом охорони інтересів видавців може стати надання їм суміжних прав. Їх об'єктом у даному випадку буде видання, для якого може бути використане таке визначення: виданням є редакційно-видавничка обробка твору способом друку, тиснення або іншим способом, що дозволяє опублікувати твір. За своєю природою видання повністю відповідає ознакам об'єктів суміжних прав (фонограм, програм мовлення). Як і об'єкти суміжних прав, воно являє собою спосіб використання твору, який реалізувався в нову самостійну форму його існування, що дозволяє необмежене розповсюдження. Це вторинний, похідний об'єкт, який створений в процесі виробничо-технологічної діяльності на основі використання авторського твору та з дозволу автора.

Відповідно видавцям необхідно надати виключні суміжні права: дозволяти чи забороняти копіювати (передрук) свої видання, відтворювати і розповсюджувати тираж, а також його імпортувати. Ці права дозволять видавцям захистити свої майнові інтереси від безконтрольного використання їх друкованої продукції. Критеріями для надання охорони суміжних прав видавців повинні стати громадянство України для фізичних осіб та місцезнаходження на території України - для юридичних.

Надійшла до редколегії 24.12.1999

Список літератури:

1. Відомості Верховної Ради України. 1994. №13. Ст.64.
2. Відомості Верховної Ради України. 1997. №32. Ст.206.
3. Коноваленко В. Автор в авторитете // Бизнес. 1998. № 23.
4. Кулаков С. Авторское право в издательской деятельности // Бизнес: документы, комментарии, консультации. 1997. № 42.
5. Кулаков С. Объекты авторского права в хозяйственном обороте // Бизнес: Документы, комментарии, консультации. 1997. № 42.
6. Чертков В.Л. Авторское право в периодической печати. М., 1977.